
Bogdán László

ÁTIRATOK MÚZEUMA – CSÁTH GÉZA HAJNALAI

(levél Kosztolányinak)

„...az éjjel Ostvát. Önző, hitetlen
fráter! Desiré, egy szavát se hidd!
Móriczot, Füstöt is – nem hihetetlen? –
megbolondítja. Soha el ne vidd
egyetlen sorod se, novellát se,
verset se, regényt, semmit. Hagyd ki őt.
Krúdyn fanyalog, de Karinthyt se
szereti. Övé a Nyugat. Ripők.
Fekteti Adyt! Meg is alázza!
Ha kivesézhet, felmegy a láza
kárörömében. Bigott diktátor.
Ne törődj vele! Hívni fog! Ne menj!
Irigy, rút, gonosz. Öntse el a szenny.
Élj és írj. Maradj távol a nyájtól!...”

(levél öccsének)

„...hagyj magamra vad démonaimmal,
ami hátravan, valahogy eltelik.
Ne zaklass! Ne írj! Okot az okkal
össze ne keverj. Holnap reggelig
kítart az adag. Azután mi lesz?
Ne érdekeljen! Majdcsak megoldom.
Konyak is segít. Bróm és tiszta szesz.
Ha beledöglöm? Ez az én sorsom.
Itt reszketek. Másként nem tehettem.
Bácskát, anyánkat, Olgát szerettem.
El nem bújhattam. Nem is volt hova.
Mióta tart már. Hogy szerettelek.
Felnéztem rád. Irigyeltelek.
Nem térek vissza Dezsőkém soha!...”

(a vég)

És föllázad egy jelzős szerkezet,
 a Nyelv homályos tükréből kitör.
 Névmás dörömböl. Lehet? Nem lehet?
 Névelő szökik. Az ige tündököl.
 Önállósulnak betűk és nevek.
 Egy sziszegő essz hosszan szöszmötöl.
 Szerteszélednek bús melléknevek.
 Nincs mit jelezni. Kinyílik a kör.
 Nincsen visszaút. Hullnak főnevek,
 tagadás, iszony, düh és szeretet.
 Ásít a végzet. Kijön a tükörből.
 Gögös látomást rág az enyészet.
 Fogadkozások vissza se néznek.
 És Csáth kilép a mágikus körből.

RÉVÉSZ GÉZÁRÓL

Révész Géza német nyelven készült írása eredetileg 1953-ban jelent meg Hollandiában (*Mens en Melodie*, no. 5). A szenvedélyes hangú válaszcikk kéziratára az MTA Kézirattárában bukkantam rá, és úgy vélem, máig nem veszített aktualitásából, a tájékozatlansággal, a tévképzetekkel és téves ítéletekkel, amelyek 1953-ban fölháborították Révész Gézát, a hollandiai pszichológia egyik megalapítóját, máig találkozhatunk lépten-nyomon, nemcsak külföldön, hanem itthon is.

Révész Géza 1878-ban született Siófokon, és 1955-ben halt meg Amszterdamban. Apja kívánságára jogot tanult Budapesten, de jogi tanulmányai befejezése után, 1902-ben Göttingába utazott, hogy érdeklődésének megfelelően pszichológiát tanuljon. 1906-ban visszatért Budapestre, s 1908-tól a kísérleti lélektan egyetemi magántanára, 1918-tól nyilvános rendes

tanár volt a budapesti egyetemen. A fővárosi pedagógiai szeminárium lélektani laboratóriumának vezetője volt, és tanított a budapesti katonai akadémián is.

1910-ben feleségül vette a filozófia és esztétika professzorának, Alexander Bernátnak a lányát, Alexander Magda művészettörténészt. 1920-ban elhagyták Magyarországot, 1921-től Amszterdamban éltek, ahol újra kellett teremteniük életük kereteit, új körülmények között, számukra ismeretlen nyelvi közegben. Révész Gézát 1932-ben az amszterdami egyetem pszichológiai laboratóriumának vezetőjévé, majd 1939-ben rendes tanárrá nevezték ki. Különböző akadémiák tiszteletbeli tagsága után 1947-ben tagja lett a Magyar Tudományos Akadémiának is, de a Budapesten felajánlott katedrát nem fogadta el.

Pszichológusi pályája kezdetétől a tapintás, a látás problémáival foglalkozott,